

Charlotte Mostaert, Heleen Leysen, Daria Buelens en Winibert Segers¹

Taaldiagnostiek bij meertalige kinderen: samenwerking tussen logopedist en taalanalist

---

Het uitvoeren van taaldiagnostiek bij meertalige kinderen is voor een logopedist niet eenvoudig. Eerst en vooral is het onderzoek van het Nederlands niet evident, onder meer omdat testnormeringen geen rekening houden met de meertaligheid. Een goede diagnostiek vraagt bovendien aandacht voor alle talen die het kind leert. Vaak spreekt de logopedist de moedertaal van het kind niet. Bovendien is er weinig tot geen testmateriaal voorhanden. In dit artikel wordt een mogelijke werkwijze voorgesteld waarbij de logopedist een beroep doet op een taalanalist om de moedertaal in kaart te brengen.

■ Inleiding

Voor een logopedist is het niet eenvoudig om meertalige kinderen met taalmoeilijkheden te onderzoeken (ProDia, 2014). Misdiagnoses komen dan ook vaak voor (Bedore & Peña, 2008). Het is een uitdaging om vast te stellen of de geobserveerde moeilijkheden te wijten zijn aan een echte taalontwikkelingsstoornis, dan wel of ze kaderen in een normale meertalige ontwikkeling. In het laatste geval zijn de taalmoeilijkheden

vaak van voorbijgaande aard (Peña, Gillam & Bedore, 2014).

Een correcte diagnose is belangrijk omdat het zorgtraject voor de kinderen anders is. Kinderen met een hardnekkige taalontwikkelingsstoornis hebben nood aan intensieve logopedische therapie, terwijl kinderen met louter een achterstand in het Nederlands - als gevolg van de meertalige ontwikkeling - vaak al voldoende geholpen zijn met een rijker taalaanbod (Blumenthal, 2012).

---

¹ Charlotte Mostaert en Heleen Leysen zijn verbonden aan de opleiding Logopedie en Audiologie van Thomas More in Antwerpen. Verder is Heleen Leysen, net als Winibert Segers, werkzaam aan de onderzoeksgroep Vertaaltechnologie van de Faculteit Letteren van de KU Leuven. Daria Buelens is logopedist bij groepspraktijk Andare in Mechelen en taalanalist Pools.
Contactadres: charlotte.mostaert@thomasmore.be

Nationaal en internationaal zijn onderzoekers op zoek naar de best mogelijke manieren om meertalige kinderen met taalproblemen te onderzoeken (o.a. Multi-SLI, 2015). Ze zijn het erover eens dat de taalvaardigheden van het kind onderzocht moeten worden in alle talen die het leert (o.a. Bedore, Peña, Gillam & Ho, 2010; Blumenthal, 2007; Grech & Dodd, 2007; Mostaert, De Smedt & Roeyers, 2012; Paradis, Genesee & Crago, 2011; Peña, Gillam & Bedore, 2014; Schraeyen, 2008; Simon-Cereijido & Gutiérrez-Clellen, 2009; Verhoeven, Steenge, Van Weerdenburg & Van Balkom, 2011). Enkel op die manier kunnen misdiagnoses vermeden worden. Een meertalig kind met een taalontwikkelingsstoornis vertoont namelijk niet alleen tekorten in het Nederlands. De moeilijkheden doen zich ook (en in de eerste plaats) voor in de moedertaal. Kinderen met een taalontwikkelingsstoornis hebben een beperkt vermogen om taal te verwerven. Daardoor verloopt het taalleren moeizaam in elke taal (Zink & Breuls, 2012). Bij veel meertalige kinderen treden er echter alleen moeilijkheden op in het Nederlands, vaak door nog onvoldoende ervaring met die taal. Enkel aan de hand van diagnostisch onderzoek van de beheersing van de verschillende talen, kan een juist onderscheid gemaakt worden. Anders geformuleerd: bij een meertalig kind hoort een meertalig onderzoek (Blumenthal, 2012).

Meertalig onderzoek is echter niet zo gemakkelijk te verwezenlijken. Naast de moeilijkheden bij het gebruik van Nederlandstalige tests (denk hierbij aan de vereiste taalkennis van het kind en het ontbreken van normen voor meertalige kinderen), is de grootste moeilijkheid voor een logopedist de beoordeling van de moedertaal. De logopedist beheerst die taal immers vaak zelf niet. Daarnaast is geschikt testmateriaal voor onderzoek van de moedertaal niet gemakkelijk te vinden. Een mogelijke werkwijze voor het beoordelen van de beheersing van de moedertaal is de samenwerking met een taalanalist. Een taalanalist kreeg een vorming om fouten in een taalstaal te detecteren, te classificeren en te corrigeren en op die manier als het ware 'een foto' te maken van de moedertaal van het kind. De uiteindelijke beoordeling gebeurt door de logopedist.

In dit artikel illustreren we de samenwerking tussen een logopedist en een taalanalist aan de hand van een praktijkvoorbeeld. Piotr is zes jaar oud. Hij zit in het eerste leerjaar. Hij is enig kind en wordt thuis in het Pools opgevoed. Ruim twee jaar geleden verhuisde het gezin van Polen naar België. Piotr stroomde op dat moment in de tweede kleuterklas van een Nederlandstalige school in. De verwerving van het Nederlands verloopt tot nog toe heel moeizaam. In samenspraak met het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) verwijst de school Piotr door

naar een logopedist voor uitgebreid taalonderzoek. De school en het CLB vragen zich onder meer af of Piotr ook taalmoeilijkheden in zijn moedertaal ondervindt.

Piotr is geen alleenstaand geval. Veel anderstalige kinderen die instromen in het Nederlandstalige onderwijs ondervinden taalmoeilijkheden. Leerlingen van vreemde afkomst kampen bovendien vaker met een schoolachterstand dan autochtone leerlingen: 39% tegenover 12% (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2015).

■ Onderzoek van de moedertaal

Mogelijke oplossingen bij het onderzoeken van de moedertaal

Een eerste belangrijke hulp om de beheersing van de moedertaal in kaart te brengen is het gebruik van anamnese-instrumenten, ontwikkeld voor meertalige kinderen. Aan de hand van de Anamnese Meertaligheid (Blumenthal & Julien, 2009) of de Anamnese Meertalige Kinderen (Intervisiewerkgroep Meertalige Kinderen, 2006) worden de ouders bevraagd over de meertalige situatie waarin het kind opgroeit. Bovendien peilen de vragenlijsten naar de mening van de ouders over de receptieve en productieve vaardigheden van het

kind in elke taal. Zo kan de logopedist zich al een eerste beeld vormen van de taalbeheersing van het kind. Meer informatie over het gebruik van meertalige anamnese-instrumenten en meertalige diagnostiek is te vinden in het artikel van Mostaert en collega's (2012) en in de publicatie van ProDia (2014).

Voor een objectievere inschatting van de taalvaardigheid in de moedertaal kunnen woordenschatlijsten gebruikt worden. Dit zijn lijsten met vaak gebruikte woorden en zinnen door jonge kinderen. Ouders duiden erop aan welke uitingen hun kind al begrijpt en zegt. De Nederlandstalige N-CDIs, Lijsten voor Communicatieve Ontwikkeling (Zink & Lejaegere, 2002) zijn gebaseerd op de MacArthur Communicative Development Inventories (Fenson e.a., 1993) en genormeerd voor een Vlaamse populatie. Soortgelijke lijsten zijn beschikbaar in verschillende talen. Voor tweetalige kinderen Nederlands-Marokkaans-Arabisch, Nederlands-Tarifit-Berbers of Nederlands-Turks bestaan er tweetalige lexiconlijsten (Schlichting, 2006). Bij deze lijsten staat na elk woord het equivalent in de andere taal, zodat ouders een bepaald woord in één of twee talen kunnen aankruisen. Op die manier wordt de totale woordenschat van het kind over de verschillende talen heen gemeten.

Deze laatste methode geeft een vrij betrouwbare indicatie van de talige mogelijkheden van het kind, maar

het blijft een indirecte meting via de ouders. Om de taalvaardigheid van meertalige kinderen op een directe manier na te gaan, kan een kwalitatieve analyse van de spontane taal uitgevoerd worden.

Spontane taalanalyse

Met spontane taalanalyse bedoelen we observatie van het spontane taalgedrag in een natuurlijke situatie. Het is een informele manier om de taalbeheersing en communicatieve vaardigheden in verschillende talen te onderzoeken. Spontane taalanalyse is zowel in het Nederlands als in de moedertaal mogelijk en geeft een waardevolle aanvulling op het gebruik van klassieke instrumenten (Caesar & Kohler, 2007; Julien, 2004; Mostaert e.a., 2012; Paradis e.a., 2011; Prové, Roeyers & De Smedt, 2012).

Spontane taal wordt bij het kind ontlokt door het te laten spelen of een verhaal te laten vertellen. Bij voorkeur worden beide ontlokkingsstrategieën toegepast omdat ze een verschillend taalgebruik vereisen. Tijdens een vrij spel krijgt het kind de gelegenheid om verschillende communicatieve intenties te uiten, zoals commentaar geven, vragen om voorwerpen en instructies geven. Bij het vertellen van een verhaal wordt het kind aangezet om langere en complexere uitingen te gebruiken (Bedore e.a., 2010; Fiestas & Peña, 2004).

Een instrument dat uitermate geschikt is voor taalonderzoek bij meertalige kinderen is het Multilingual Assessment Instrument for Narratives (MAIN) (Gagarina e.a., 2012). De MAIN meet de vaardigheid om een verhaal te vertellen bij kinderen van drie tot negen jaar. Het instrument is bruikbaar om de vertelvaardigheden van eenzelfde kind in meerdere talen te onderzoeken. Het bestaat uit vier parallelle verhalen van zes platen. De verhalen zijn gecontroleerd op cognitieve en talige complexiteit, op overeenkomsten in de verhaelopbouw en op culturele geschiktheid en betrouwbaarheid. Instructies en voorbeeldverhalen zijn in 26 talen vrij beschikbaar via <http://www.zas.gwz-berlin.de/zaspil56.html>.

Voor het ontlokken van een taalstaal in het Nederlands gaat de logopedist zelf de interactie met het kind aan, voor de moedertaal kunnen de ouders ingeschakeld worden. De activiteit wordt op video opgenomen, zodat een spontaan taalstaal van het kind verkregen wordt. Dit taalstaal moet achteraf geanalyseerd worden op het vlak van fonologie, morfo-syntaxis, lexicon, semantiek en pragmatiek (Fiestas & Peña, 2004; Squires e.a., 2014).

Het Nederlandse taalstaal wordt door de logopedist zelf geanalyseerd. De moedertaal analyseren kan de logopedist in de meeste gevallen niet zelf. Hiervoor kan een beroep gedaan worden op een tolk die kennis heeft van

de betreffende taal (Blumenthal, 2007; Mostaert e.a., 2012; Schraeyen, 2008). De tolk kan de uitingen van het kind vertalen, wat de logopedist helpt om een eerste indruk te krijgen van de taalbeheersing van het kind. Het beoordelen van de verstaanbaarheid, de correctheid of de complexiteit van de uitingen van het kind of het vertalen van de fouten die het kind maakt, behoort echter niet tot het gebruikelijke tolkenwerk (Blumenthal, 2007). Een tolk beschikt in veel gevallen niet over voldoende voorkennis om de spontane taal van het meertalige kind gedetailleerd te analyseren (Mosheim, 2009). Hiervoor is iemand nodig met inzicht in de linguïstische structuur van de betreffende taal, iemand die kennis

heeft van het verloop van de normale eentalige en meertalige taalontwikkeling en die in staat is om specifieke kenmerken van taalontwikkelingsstoornissen te herkennen (Julien, 2004).

Om die reden ontwikkelde het voormalige expertisecentrum Code van Thomas More met de steun van de Provincie Antwerpen een opleiding tot taalanalisten (Taalbrug, 2015). In een reeks online videolessen worden tolken bijgeschoold in linguïstiek en normale eentalige en meertalige taalontwikkeling. Daarnaast ontwikkelen ze basiskennis over taalontwikkelingsstoornissen en krijgen ze inzicht in de plaats van de taalanalyse in het diagnostische proces. In samenwerking

Tabel 1: Competentieprofiel van taalanalisten

Specifieke beroepscompetenties
1. Kan mondelinge brontaaluitingen begrijpen.
2. Kan mondelinge brontaaluitingen reproduceren.
3. Kan mondelinge brontaaluitingen letterlijk transcriberen met behoud van fouten en met aanduiding van aarzelingen, herhalingen en pauzes.
4. Kan mondelinge brontaaluitingen mondeling vertalen in het Nederlands met behoud van fouten.
5. Kan brontaalfouten detecteren.
6. Kan brontaalfouten categoriseren.
7. Kan uitleg geven over brontaalfouten.
8. Kan brontaalfouten verbeteren.
9. Kan verschijnselen van de normale meertalige taalontwikkeling detecteren.
10. Kan mondelinge brontaaluitingen kwantitatief analyseren.

met logopedisten en onder supervisie van de docenten leren ze spontane taalanalyses in de moedertaal van het meertalige kind uitvoeren. Voor verdere informatie over de opleiding verwijzen we naar de website www.taalbrug.be.

Tabel 1 geeft het specifieke competentieprofiel van taalanalisten (Leysen, Mostaert, Özgüzel, Segers & Zink, 2015) weer. Dit profiel zou moeten dienen als basis voor de ontwikkeling van certificeringsproeven voor taalanalisten. Taalanalisten die de proef met succes afleggen, zouden dan erkend kunnen worden.

De taalanalist doet nooit een uitspraak over het al dan niet gestoord zijn van de taal. Het is steeds de verantwoordelijkheid van de logopedist om op basis van alle verzamelde informatie tot een juiste conclusie te komen. Een gedetailleerde analyse van de beheersing van de moedertaal helpt de logopedist om een correcte diagnose te stellen.

■ Praktijkvoorbeeld: Piotr

Bij Piotr voert de logopedist een uitgebreid taalonderzoek uit op vraag van de school en het CLB. Hij focust hierbij zowel op de taalbeheersing in het Nederlands als in het Pools. Voor het onderzoeken van de Nederlandse taal kiest de logopedist in dit geval voor een afname van de Taaltoets Alle Kinderen (TAK) (Verhoeven & Vermeer,

2001; Vlaamse normering, Manders, Cornette & Peeters, 2010) in combinatie met een spontane taalanalyse. Ook in het Pools wordt een spontaan taalstaal afgenomen. Voor het beoordelen van de Poolse taalvaardigheden van Piotr doet de logopedist een beroep op een Poolse taalanalist. De taalanalist maakt een analyse van een mondeling taalstaal in het Pools. Dankzij deze samenwerking krijgt de logopedist inzicht in de taalvaardigheden van een taal die hij zelf niet beheerst. De resultaten van beide taalanalyses zijn nodig om tot een correct besluit te kunnen komen.

Omdat we ons in dit artikel focussen op het werk van de taalanalist, geven we enkel een korte samenvatting van het Nederlandstalige onderzoek. Die gegevens zijn nodig in functie van de besluitvorming.

Piotr is volgens de logopedist goed verstaanbaar. Er treden nog enkele fonologische fouten op: de klank /t/ vervangt hij af en toe door /k/ (bv. 'krackor' i.p.v. 'tractor'). Daarnaast rolt de klank /r/ vaak onvoldoende en wordt de klank /u/ vervangen door /oe/ (bv. 'boes' i.p.v. 'bus'; dit is een interferentiefout vanuit het Pools). Op het vlak van lexicon vallen de beperkte actieve en passieve woordenschat op. Op basis van de resultaten op de TAK (Verhoeven & Vermeer, 2001) worden Piotrs actieve en passieve woordvoorraad geschat op minder dan 1000 woorden. Hij maakt korte, eenvoudige

zinnen van maximum zes woorden. De zinsstructuur bestaat overwegend uit 'onderwerp + werkwoord + lijdend voorwerp'. Bijvoeglijke naamwoorden en ondergeschikte zinnen gebruikt hij niet. Congruentiefouten en fouten tegen de vervoeging van sterke werkwoorden komen voor. Piotr klinkt niet vloeiend in het Nederlands en toont weinig initiatief in een gesprek. Zijn opdrachtbegrip is beperkt. Bij langere instructies gokt hij en slaagt hij er niet in om rekening te houden met alle informatieve elementen. Hij focust voornamelijk op kernwoorden. Hoeveelheidswoorden ('meeste', 'minste', 'middelste') en ruimtelijke woorden ('naast', 'tegenover') begrijpt hij niet. Bovendien heeft Piotr nog moeite met het onderscheid tussen persoonlijke voornaamwoorden ('hij', 'zij') en bezittelijke voornaamwoorden ('zijn', 'haar'). Vraagwoorden ('waarmee', 'hoe', 'wat', 'waarom', 'wanneer') worden niet begrepen. Zinnen met een negatie ('niet') worden af en toe fout geïnterpreteerd.

In voorbereiding op de Poolse taalanalyse neemt de logopedist een Pools taalstaal op video op. De logopedist laat in dit geval de moeder observeren tijdens een verteltaak in het Nederlands. Daarna geeft hij aan dat Piotr een gelijkaardig verhaal aan moeder in het Pools zal vertellen. Beide verhalen worden uitgelokt aan de hand van het Multilingual Assessment Instrument for Narratives (MAIN) (Gagarina e.a., 2012) en opgenomen op video. Tijdens de

verteltaak in het Pools verlaat de logopedist de onderzoeksruimte, zodat Piotr en moeder zich vrij voelen om Pools te spreken. In aanwezigheid van de logopedist worden meertalige cliënten namelijk vaak afgeremd om hun eigen moedertaal te spreken. De logopedist beheerst die taal immers niet. Na de verteltaak in het Pools laat de logopedist moeder en Piotr nog even spelen. Hij kan hierbij zelf speelgoed aanbieden of vooraf vragen om het favoriete speelgoed van het kind mee te brengen. Die spelsituatie wordt eveneens opgenomen. Beide opnames worden nadien aan de taalanalist voorgelegd.

De taken van een taalanalist

In een eerste stap transcribeert de taalanalist letterlijk de uitingen van Piotr in het Pools. Dit betekent dat hij alle uitingen, met behoud van fouten en met aanduiding van aarzelingen, herhalingen en pauzes, letterlijk noteert. Hiervoor kan de taalanalist gebruikmaken van een specifiek notatiesysteem, zoals beschreven in de handleiding van de Renfrew Taalschalen Nederlandse Aanpassing (RTNA) (Jansonius e.a., 2014). Tabel 2 geeft een bondige samenvatting van de notatieregels weer.

Tabel 3 geeft een gedetailleerde weergave van de taaluitingen van Piotr in het Pools bij een verteltaak van de MAIN (Gagarina e.a., 2012). Doordat de taalanalist gebruikmaakt

Tabel 2: Overzicht van de notatieregels bij het uitschrijven van een taalstaal, gebaseerd op de richtlijnen beschreven in de RTNA (Jansonius e.a., 2014)

Notatiewijze	Betekenis
/	scheidt twee uitingen, de volgende uiting wordt op een nieuwe regel geschreven.
[= ?]	interpretatie van de onderzoeker bij onduidelijke uiting van het kind
ONAF	onvolledige uiting
< >	onvloeiendheden die niet worden meegeteld in de gemiddelde uitingslengte
#	pauze in de uiting, gevolgd door de duur in aantal seconden
{ }	communicatieve uitingen die niet worden meegeteld in de gemiddelde uitingslengte
( )	onbegrijpelijke uitingen en opmerkingen van het kind

Tabel 3: Gedetailleerde weergave van Piotrs uitingen in het Pools, met Nederlandse vertaling, bij afname van de MAIN (Gagarina e.a., 2012)

NR	Uiting	Nederlandse vertaling
1	Pies łapie <euh> myszę/	De hond vangt euh de muis
2	#3 {l} mysza <poszła do domku> do drzewa poszła/	... En de muis ging naar het huisje ging naar de boom
3	{l} pies chce ją złapać/	En de hond wil haar vangen
4	{l} się uderzył pies/	En de hond botste
5	{l} mysza czeka/	En de muis wacht
6	{l} #3 {l} balon jest na drzewie/	En ... en de ballon is op de boom
7	<pan no wyj> poleciał balon/	Meneer wel de ballon vloog weg
8	#4 {l} {l} balon jest na drzewie/	... En en de ballon is op de boom
9	{l} [onverstaanbaar] <pies zjadł> <euh> pies chce mięso zjeść/	De hond at euh de hond wil vlees eten
10	{l} złapał chłopak balona/	En de jongen ving de ballon
11	{l} {l} pies łapie serdelki/	En en de hond is de worstjes aan het vangen
12	{l} on zjad [zjadł] palówki [parówki]/	Hij heeft de worstjes gegeten
13	{l} on ma <euh> jego balon/	En hij heeft euh zijn ballon

van het specifieke notatiesysteem, valt het voor de logopedist meteen op dat er heel wat onvloeiendheden in het taalstaal aanwezig zijn. Langdurige pauzes komen ook voor. Daarnaast lijkt Piotr veel gebruik te maken van tussenvoegsels.

In een tweede stap vertaalt de taalanalist de uitingen naar het Nederlands, met behoud van fouten. De vertaling van het Poolse taalstaal wordt eveneens in Tabel 3 weergegeven.

Daarna bespreken de logopedist en de taalanalist elke uiting. Elke uiting wordt beoordeeld op correctheid. Fouten worden aangeduid en gecategoriseerd (fonologische, semantische, morfologische of syntactische fout). Een voorbeeldanalyse van uiting 2 wordt weergegeven in Tabel 4.

Hieronder geven we de opvallendste bevindingen uit de volledige taalanalyse van Piotr weer.

Resultaten van de taalanalyse

Uit de analyses blijkt dat de taalanalist niet alleen aandacht besteedt aan gemaakte fouten, maar ook oog heeft voor normale verschijnselen in de meertalige taalontwikkeling, zoals interferentie en codewisseling. Interferentie verwijst naar de invloed van de ene taal op de andere. Met codewisseling wordt het door elkaar gebruiken van beide talen bedoeld.

Doorheen de analyse doet de taalanalist nooit zelf een uitspraak over het al dan niet gestoord zijn van de taal.

Fonologie

Uit de analyse van het volledige taalstaal blijkt dat Piotr moeite heeft met de uitspraak van de klank [r]. Deze wordt soms vervangen door [l]. Eenmaal treedt clusterreductie, het weglaten van een medeklinker in een medeklinker-

Tabel 4: Kwalitatieve analyse van uiting 2: "#3 {} mysza <poszła do domku> do drzewa poszła/"

Foutencategorie	Bespreking van de gemaakte fouten
fonologie	/
semantiek	werkwoordkeuze niet optimaal ('ging' i.p.v. 'loopt') mogelijke woordvindingsmoeilijkheden (opvallende pauze, herneming)
morfologie	wisseling tussen tegenwoordige en verleden tijd
syntaxis	/

verbinding, op bij een werkwoord in de verleden tijd. Dit is echter een vaak voorkomende uitspraakfout in Polen en wordt niet als foutief beschouwd. Het kan als een dialectvorm worden geïnterpreteerd. De resterende klanken zijn beheerst. De woordaccenten worden bovendien correct geplaatst.

Lexicon en semantiek

Tijdens de testsituatie valt het op dat Piotr het Pools en het Nederlands goed kan scheiden. Codewisseling (het door elkaar gebruiken van beide talen) komt niet voor: tegen mama vertelt hij enkel in het Pools, tegen de testleider spreekt hij Nederlands.

Piotr gebruikt tijdens het vertellen van het verhaal in totaal 93 woorden, waarvan 56 verschillende. Zijn woordkeuze is beperkt en vaak niet specifiek genoeg, bijvoorbeeld 'vlees' in plaats van 'worst'. Later gebruikt hij wel het woord 'worst'. In het Pools is het ook belangrijk om steeds duidelijk te maken welke beweging wordt gemaakt (gaan, wandelen, lopen, rondwandelen, vliegen, enz.). Piotr maakt één keer een verkeerde keuze ('gaan' i.p.v. 'lopen'). Hij maakt verkeerd gebruik van het voorzetsel 'op' ('op de boom' in plaats van 'in de boom'). Eventuele woordvindingsmoeilijkheden komen naar boven door het leggen van opvallende pauzes, herhalen van 'en' aan het begin van een uiting of het hernemen van zinnen. Het is ook mogelijk dat Piotr zoekt naar

een goede zinsvorming in plaats van naar de juiste woorden. Doordat Piotr niet altijd specifiek vermeldt over wie of wat het gaat (die/dat/hij), is de inhoud van een uiting niet altijd duidelijk voor de luisteraar.

Morfologie

Piotr vormt de uitgangen van de naamvallen een aantal keren juist. Hij wacht soms even vooraleer hij de uitgang uitspreekt of hij spreekt de uitgang onduidelijk uit. We merken weinig variatie in het gebruik van naamvallen. Piotr maakt voornamelijk gebruik van de accusatief (lijdend voorwerp). Daarnaast wordt tweemaal de genitief (bezitsvorm) en tweemaal de locatief (plaatsbepaling) genoteerd. Bij de locatiefvorm spreekt Piotr de uitgang onduidelijk uit. Dit is mogelijk het gevolg van onzekerheid over de juiste uitgang.

Bij de verbuiging van zelfstandige naamwoorden wordt in het Pools een verschil gemaakt tussen de verbuiging van bezielde (personen en dieren) en onbezielde (voorwerpen) woorden. Piotr maakt eenmaal een fout tegen het verschil tussen de bezielde en onbezielde van een lijdend voorwerp: hij verbuigt ballon als een bezielde zelfstandig naamwoord in plaats van als een onbezielde zelfstandig naamwoord ('złapał chłopak balona' (met de uitgang -a van een bezielde zelfstandig naamwoord) in plaats van 'złapał chłopak balon').

Er treedt verwarring op tussen het gebruik van het bezittelijk voornaamwoord *swój* ('zijn') (verwijzend naar 'van zichzelf') en *jego* ('zijn') (verwijzend naar 'van iemand anders'). In het Nederlands wordt hiertussen geen onderscheid gemaakt. Deze fout is mogelijk een interferentiefout vanuit het Nederlands.

De werkwoorden worden correct vervoegd, zowel op het vlak van getal, geslacht als tijd. Piotr gebruikt vaak hulpwerkwoorden (bv. zullen, kunnen, willen, laten) en eenvoudige hoofdwkwoorden (gaan, zijn, hebben, doen). Hij vervoegt enkele specifiekere hoofdwkwoorden in de tegenwoordige of verleden tijd (vangt/ving, wacht, botste, vloog). Hij wisselt regelmatig tussen de werkwoordstijden bij het vertellen van het verhaal. Hij start in de tegenwoordige tijd ('De hond vangt de muis.'), springt dan naar de verleden tijd ('De muis ging naar het huisje, naar de boom ging ze.') en blijft wisselen gedurende het hele verhaal.

Syntaxis

Tijdens het spel stelt Piotr enkele vragen aan zijn mama, bijvoorbeeld "Gaan we daarmee spelen?", "Ga jij het vragen?" en "We spelen daarmee, goed?" Daarnaast gebruikt hij korte, maar volledige zinnen om te beschrijven wat hij ziet, bijvoorbeeld "Het kan omvallen", "Die mevrouw heeft leuk speelgoed" en "We zullen zo'n huis bouwen". Hij uit een aantal

losse zinsdelen, bijvoorbeeld "met de auto's" en "nog een computer". Hij maakt ook een aantal zinnen waarin een werkwoord ontbreekt, bijvoorbeeld "Ergens computer, maar die is er niet" (nevenschikte zin), "Ik voor mezelf zo'n groot huis". Bij andere zinnen ontbreekt het lijdend voorwerp, bijvoorbeeld "Mag ik opeten?" en "Kan jij?".

De zinnen van Piotr bestaan in dit taalstaal voornamelijk uit de structuur 'onderwerp + werkwoord + extra zinsdeel (voornamelijk lijdend voorwerp)'. Hij maakt bijvoorbeeld geen gebruik van bijvoeglijke naamwoorden. Als hij dit wel zou doen, zou de zinslengte toenemen. De twee langste geobserveerde zinnen in het Nederlands vertaald, bestaan uit zeven en acht woorden. De andere zinnen zijn kort (één tot zes woorden).

Piotr gebruikt enkele malen een overbodig persoonlijk voornaamwoord. De voorgaande zin geeft al voldoende informatie over het betrokken personage. Aangezien in het Nederlands het onderwerp niet zomaar weggelaten mag worden, is deze fout mogelijk een interferentie vanuit het Nederlands.

Piotr maakt één nevenschikte zin met het voegwoord 'maar'. Hij gebruikt geen ondergeschikte zinnen. Zijn zinnen zijn weinig complex. Piotr praat tijdens het spelen soms in zichzelf in korte, onvolledige zinnen, bijvoorbeeld "Dat daar", "En dat daar", "Dat

op die plek" en enkele volledige zinnen in de verleden tijd "Dat was zo" en "Dat was daar".

Pragmatiek

De verhaalstructuur van het vertelde verhaal is heel beperkt. Piotr somt feiten op, vaak met foutieve verwijzingen. Hij beschrijft de setting niet. Daarnaast verwijst hij vaak onduidelijk of niet naar bepaalde personages en vertelt niet alle gebeurtenissen chronologisch. Een voorbeeld van de onlogische verhaalopbouw is te vinden in de eerste twee uitingen: als de muis gevangen is, kan hij daarna niet meer naar het huisje gaan.

Het verhaal is niet te volgen zonder voorkennis of zonder prenten.

Observatie van de interactie tussen Piotr en zijn moeder

Het Pools van de moeder van Piotr is goed. Zij is een goed rolmodel voor deze taal. Piotr begrijpt zijn moeder tijdens het testmoment. Wel valt het op dat zijn moeder veel gesloten vragen stelt. Piotr antwoordt hierdoor vaak met heel korte zinnen. Wanneer Piotr aan het woord is, vult zijn moeder vaak zijn zinnen aan. Piotr en zijn moeder komen moeilijk tot spel. Ze halen het speelgoed uit de doos, bekijken het, ze tonen de functie ervan (bv. de inhoud van het dokterstasje, de telefoon, de kassa, fruit en groenten, een pop), maar er ontstaat geen fan-

tasiespel. Piotr begint wel een toren te bouwen met de blokken, waarna moeder hem helpt. Tijdens het spel blijft de communicatie beperkt. Piotr uit zich enkele keren eerst non-verbaal en stelt pas een verbale vraag wanneer hij geen reactie krijgt op zijn non-verbale uitingen.

Besluit van de taalanalyse

Op basis van de Poolse taalanalyse merkt de logopedist zwakke expressieve taalvaardigheden in het Pools op. De actieve woordenschat is zeer beperkt. Piotr maakt zeer eenvoudige zinsconstructies van maximaal acht woorden. Er wordt weinig variatie geobserveerd in het gebruik van naamvallen in het Pools. Daarnaast wisselt Piotr tijdens het vertellen van een verhaal vaak van werkwoordstijd. Er worden geen bijvoeglijke naamwoorden en ondergeschikte zinnen gebruikt. Woordvindingsproblemen en het zoeken naar juiste zinsconstructies vallen eveneens op. Op het vlak van fonologie merken we voornamelijk moeilijkheden met de uitspraak van de klank /r/.

Besluit van het taalonderzoek

Uit de anamnese en het Nederlandstalige onderzoek blijken soortgelijke tekorten in beide talen. Aangezien Piotr nog geen taaltherapie gekregen

heeft, weten we nog niet of het al dan niet om een hardnekkige taalontwikkelingsstoornis (ontwikkelingsdysfasie, OD) gaat. Aangepaste logopedische taaltherapie en duidelijke tips en adviezen aan ouders en school zijn aangewezen. Een follow-up onderzoek na een jaar taaltherapie zal uitwijzen of het bij Piotr al dan niet om ontwikkelingsdysfasie gaat. Als hij de diagnose OD krijgt, heeft hij recht op dezelfde hulp en ondersteuning als eentalige kinderen met deze ontwikkelingsstoornis.

■ Conclusie

Taalanalyse helpt de logopedist om inzicht te krijgen in de taalbeheersing van meertalige kinderen. Een taalanalyse in de moedertaal volstaat niet om een diagnose te stellen. Het vormt echter wel een cruciaal onderdeel van verantwoorde diagnostiek van taalproblemen bij meertalige kinderen. Dankzij taalanalyse in de moedertaal kunnen misdiagnoses drastisch ingeperkt worden.

Logopedisten die een beroep willen doen op een taalanalist, kunnen de website www.taalbrug.be raadplegen. De 'databank afgestudeerden' geeft een overzicht van alle tot nog toe opgeleide taalanalisten, gerangschikt volgens taal. Zij zijn vrij te contacteren.

■ Referenties

Bedore, L.M., & Peña, E.D. (2008). Assessment of bilingual children for identification of language impairment: Current findings and implications for practice. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 11 (1), 1-29.

Bedore, L.M., Peña, E.D., Gillam, R.B., & Ho, T.H. (2010). Language sample measures and language ability in Spanish-English bilingual kindergarteners. *Journal of Communication Disorders*, 43, 498-510.

Blumenthal, M. (2007). Tolken bij diagnostiek van spraak-/taalproblemen. Ontwikkeling cursus en richtlijnen. *Logopedie en Foniatrie*, 1, 10-19.

Blumenthal, M. (2012). *Richtlijn multidisciplinaire (spraak- en taal)diagnostiek van meertalige kinderen met of zonder gehoorverlies*. Geraadpleegd via <http://www.kentalis.nl/Professionals/Onze-expertise/Spraak-en-taal/Meertaligheid>

Blumenthal, M., & Julien, M. (2009). *Anamnese Meertaligheid. Taalaanbod en attitudes ten opzichte van betrokkene talen*. Nederland: Koninklijke Kentalis.

Caesar, L.G., & Kohler, P.D. (2007). The state of school-based bilingual assessment: Actual practice versus recommended guidelines. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 38, 190-200.

- Fenson, L., Dale, P.S., Reznick, J.S., Thal, D., Bates, E., Hartung, J.P., Pethick, S., & Reilly, J.S. (1993). *MacArthur Communicative Development Inventories: User's guide and technical manual*. San Diego: Singular Publishing Group.
- Fiestas, C.E., & Peña, E.D. (2004). Narrative discourse in bilingual children: Language and task effect. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools, 35*, 155-168.
- Gagarina, N., Klop, D., Kunnari, S., Tantele, K., Välimaa, T., Balčiūnienė, I., & Walters, J. (2012). Part I. MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives. *ZAS Papers in Linguistics, 56*, 1-139.
- Grech, H. & Dodd, B. (2007). Assessment of speech and language skills in bilingual children: A holistic approach. *Stem-, Spraak- en Taalpathologie, 15* (2), 84-92.
- Intervisiewerkgroep Meertalige kinderen (2006). *AMK: Anamnese Meertalige Kinderen*. Destelbergen: Sig.
- Jansonius, K., Ketelaars, M., Borgers, M., Van Den Heuvel, E., Roeyers, H., Manders, E., & Zink, I. (2014). *Renfrew Taalschalen Nederlandse Aanpassing. Handleiding en scoreformulieren*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant/Maklu.
- Julien, M.M.R. (2004). Kind en onderzoeker spreken niet dezelfde taal. Mogelijkheden bij diagnostiek van spraak- en taalproblemen bij meertalige kinderen. *Logopedie en Foniatrie, 3*, 488-494.
- Leysen, H., Mostaert, C., Özgüzel, S., Segers, W., & Zink, I. (2015). *Competentieprofiel taalanalisten*. Uitgegeven in eigen beheer.
- Manders, E., Cornette, C., & Peeters, L. (2010). *De Taaltoets Alle Kinderen (TAK): Normeringsonderzoek bij kinderen uit Vlaanderen*. Herenthals: Vlaamse Vereniging voor Logopedisten.
- Mosheim, J. (2009). The art of interpretation: Beyond bilingual to multicultural. *Advance for Speech-Language Pathologists and Audiologists, 19* (27), 6.
- Mostaert, C., De Smedt, H., & Roeyers, H. (2012). Diagnostiek van taalstoornissen bij meertalige kinderen. *Signaal, 79*, 4-11.
- Multi-SLI. Multilingual children with SLI - bridging the gap between theory and practice, and between practitioners in different countries* (2015). Grundtvig Lifelong Learning Programme funded by the European Commission.
- Paradis, J., Genesee, F., & Crago, M.B. (2011?). *Dual language development and disorders. A handbook on bilingualism and second language learning*. Baltimore: Paul H. Brookes.
- Peña, E.D., Gillam, R.B., & Bedore, L.M. (2014). Dynamic assessment of narrative ability in English accurately identifies language impairment in English language learners. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research, 57*, 2208-2220.
- ProDia (2014). *Protocollering van diagnostiek bij problemen in de spraak- en/of taalontwikkeling*. Geraadpleegd via <http://www.prodiagnostiek.be/downloads/protocol%20Spraak%20en%20Taal%20%20implementatieversie%20met%20voettekst%20update%20141223.pdf>
- Prové, A., Roeyers, H., & De Smedt, H. (2012). Verkennend kwalitatief onderzoek naar de meerwaarde van spontane taalanalyses in het diagnostisch proces bij meertalige kleuters (Spaans-Nederlands): Casestudies. *Logopedie, 1*, 43-56.
- Schlichting, L. (2006). *Lexiconlijsten Marokkaans-Arabisch, Tarifit-Berbers en Turks. Instrumenten om de taalontwikkeling te onderzoeken bij jonge Marokkaanse en Turkse kinderen in Nederland*. Amsterdam: JLP.
- Schraeyen, K. (2008). Tweektalige kinderen binnen de logopedische praktijk: Nood aan een goed diagnostisch kader. *Logopedie, 21* (5), 32-39.
- Simon-Cereijido, G., & Gutiérrez-Clellen, V.F. (2009). A cross-linguistic and bilingual evaluation of the interdependence between lexical and grammatical domains. *Applied Psycholinguistics, 30* (2), 315-337.

Squires, K.E., Lugo-Neris, M.J., Peña, E.D., Bedore, L.M., Bohman, T.M., & Gillam, R.B. (2014). Story retelling by bilingual children with language impairments and typically developing controls. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 49 (1), 60-74.

Taalbrug (2015). *Meertalige diagnostiek = Meer kansen*. Project funded by Provincie Antwerpen.

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2015). *Statistisch jaarboek van het Vlaams Onderwijs - schooljaar 2013-2014*. Geraadpleegd via <http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/publicaties-ned.htm>.

Verhoeven, L., Steenge, J., Van Weerdenburg, M., & Van Balkom, H. (2011). Assessment of second language proficiency in bilingual children with specific language impairment: A clinical perspective. *Research in Developmental Disabilities*, 32, 1798-1807.

Verhoeven, L., & Vermeer, A. (2001). *Taaltoets Alle Kinderen (TAK)*. Arnhem: Cito.

Zink, I., & Breuls, M. (2012). *Ontwikkelingsdysfasie. Een stoornis die meer aandacht dan namen verdient*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

Zink, I., & Lejaegere, M. (2002). *N-CDI's: Lijsten voor Communicative Ontwikkeling. Aanpassing en hernormering van de MacArthur CDI's van Fenson et al.* Leuven/Leusden: Acco.